

Høringssvar til høringsnotat om endringer i utlendingslovgivningen (innstramminger II). Høringsfrist 09.02.16.

Språket og demokratiet.

Takk for at vi blir hørt! Det er et sentralt demokratisk gode i vårt land at saker sendes på høring. Slik kan vi, *folket – demos* - i alle våre varianter, det være seg biskoper, fagforeninger eller kvinnen i gata, bli hørt og gi kommentarer og vurderinger av det som framsettes av forslag fra øverste hold. *Med lov skal landet bygges - og med ordene våre om lovene, utfordringene og løsningene - bygger vi oss som fellesskap.*

For saksbehandling og underlagsdokumenter leder ikke bare fram til lovvedtak. Selve måten vi ordlegger oss og argumenterer på, måten det etableres begreper og settes opp kontraster, årsaker og virkninger i tekster og innlegg i en offentlig debatt; alt dette er med på å forme våre forståelser av virkelighet, verdier og valgmuligheter.

På et politikkområde som dette - midt i en moderne folkevandringstid, der konflikter, folkeforflytninger, nød og uro gir en så sterk og alvorlig ramme rundt den politiske debatten – og der fellesskap, ansvar og politisk mot settes på prøve, er dette perspektivet svært viktig. Politiske tiltak er alvorlige og viktige. Da er *ordene* vi bruker om disse tiltakene også alvorlige og viktige.

Vi ser at innstramminger framstilles i høringsnotatet i et nøkternt språk, *som om* de er «gitte», «nødvendige» og «riktige», ut fra antallet flyktninger som har ankommet Norge og den generelle flyktnings situasjonen i verden. Det er en forførende logikk i et slikt resonnement; påstander om nødvendighet er jo en type argumentasjon som lett får folket til å glemme at *dette er faktisk politikk*, dette er *valg* vi kan gjøre - eller la være.

Og så er selve resonnementet faktisk å snu saken på hodet: Flukt stammer fra krig, nød og katastrofer og bringes framover av menneskers håp og desperate ønsker om å overleve og skape et grunnlag for en framtid for seg selv og sin familie. Årsaken til menneskers flukt, og derved selve flyktnings situasjonen og nøden i verden, endres ikke ved norske vedtak. Det eneste som skjer, er at Norge ved innstramminger og stengte grenser, fritar seg selv – *oss selv* - fra å ta et ansvar for en internasjonal flyktningkrise, og dermed også bidrar til mange menneskers økte lidelse – og til at vi blir et folk der vi slår blikket ned og toer våre hender.

I tillegg bidrar argumentasjonen som legitimerer innstramminger og grensedragninger, nettopp til det å bygge skiller, fysiske og identitetsmessige, mellom «oss» og «dem», *oss innenfor*, *dem utenfor*, de som ikke hører til i det som framstilles som «vårt» gode og bevaringsverdige samfunnsfellesskap. Argumentasjon som stempler «de andre» som annerledes, og dermed ikke berettigede til de rettigheter, ordninger og liv vi forbeholder «oss selv». Dette skaper et samfunn og en verden der likeverd og universelle rettigheter undergraves som prinsipp.

Det er en farlig vei. Ikke bare for dem som i denne omgangen stenges ute – *men til syvende og sist for oss alle*. Vi er et lite land. Vi er alle små mennesker. *Vi er alle avhengige av å beskytte prinsippene om likeverd og universelle menneskerettigheter.*

Veien er kort fra ord til gjerninger og tiltak. Legitimeringer og erklæringer om nødvendighet må ikke få tilsløre alvoret i tiltakene.

For effektene av innstrammingsforslagene er store, de påvirker blant annet rettssikkerhet, integreringsmuligheter og vår ivaretagelse av menneskerettighetene. Det er grunnleggende problematisk at hovedvinklingen i høringsnotatet er å forhindre og avskrekke sårbare personer fra å søke tilflukt i Norge, og at det foreslås tiltak som vil gjøre at en forverring av vilkårene for enkeltmenneskers liv og skjebner blir *midler* for å oppnå målet om matematisk færre flyktninger og asylsøkere i vårt land. Vi må huske at Norge har mottatt og mottar fortsatt en helt minimal andel av verdens flyktningebefolkning.

Høringsnotatet inngår i en rekke av innstrammings tiltak på flyktninge- og asylfeltet. Det blir på side 13-14 oppfordret til at «nødvendig lovendringer behandles av Stortinget så tidlig som mulig i neste halvår for å kunne settes i kraft i god tid før sommeren 2016, da asylantallene erfaringsmessig øker i sommerhalvåret.» Det er svært forståelig at regjeringen gjerne vil få vedtak raskt gjort. Det er allikevel grunn til å advare mot å gjøre flere hastevedtak og forenklete saksbehandlinger i disse sakene.

Hastebehandling av slike rettighetsinnstrammende og skillelinjeskapende vedtak som dette, er det ikke hyggelige forløpere for i historien.

Sakene

Det er mange av dem. Jeg vil peke på *noen* av enkeltsakene i høringsdokumentet.

Begrensninger i visumfriheten

Høringsnotatet foreslår begrensninger i visumfriheten, slik at det blir ulovlig å reise inn i landet uten visum, *selv om formålet med innreisen er å søke asyl*. Retten til å søke asyl er forankret i menneskerettighetene. Med et internasjonalt asylsystem under press og med Norge plassert på trygg avstand fra direkte konfliktområder, slik at flyktninger uansett må reise gjennom andre land for å kunne komme til hit, er dette derfor et urimelig tiltak å iverksette. Det vil gjøre det umulig å søke asyl i Norge.

Det er langt fra Norge som har tatt i mot flest asylsøkere så langt. En slik framtidig umuliggjøring av å søke asyl, vil innebære at Norge heller ikke i fortsettelsen tar sin andel i en ansvarsfordeling mht. å løse verdens flyktningekatastrofer og stille opp for enkeltmennesker som søker rom i herberget. Å stenge grenser er ikke bare et vedtak. Det har direkte konsekvenser for folks liv, muligheter og rettigheter.

Enslige mindreårige

Både omtalen av hvordan enslige mindreårige asylsøkere i høringsnotatet og de forslagene som fremmes om disse gir grunnlag for sterk bekymring. Det er direkte misvisende å legge til grunn at enslige mindreårige primært opererer som «ankerbarn». UNICEF har tydeliggjort at dette bygger på en feilaktig bruk av en rapport fra UNICEF. Politiske beslutninger og endring av lovgiving og saksbehandling må basere seg på korrekt informasjon og korrekt bruk av tilgjengelig informasjon, ikke på misforståelser.

Barn som flykter alene, er de aller mest sårbare av alle på flukt. *Og alle barn er et felles samfunnsansvar*. «Andres barn» - er også vårt ansvar. Det må være en selvfølge at vi i Norge skal møte enslige mindreårige på en menneskerettslig og omsorgsfull måte som ivaretar barna og ungdommene godt. Kun midlertidig oppholdstillatelse, manglende realitetsbehandling av saker og nekting av familiegjennomføring er *ikke* tiltak som er «til barnas beste». Høringsnotatet taler med splittet

tunge når det på den ene siden pekes på at det ville vært til beste for barna om de forble med sine familier – og på den annen side vil hindre familiegjenforening for disse enslige barna.

En midlertidig oppholdstillatelse for alle enslige mindreårige vil prege oppvekst og ungdom for alle disse. 18-årsgrensa for opphold vil slå svært negativt ut for barnas og ungdommenes trygghet og integrering i Norge – i viktige år da det burde være deres utvikling, tilhørighet, utdanning og framtidstro som skulle ivaretas.

Opphevelse av krav om fravær av urimelighet

Forslaget om å oppheve kravet om fravær av urimelighet i utlendingsloven § 28 om retur til internflukt er sterkt problematisk. Departementet bruker som argument at *folkeretten* ikke krever at statene opererer med rimelighetsvilkår. Som motsats må det påpekes at *anstendighet* pålegger oss dette, som samfunn. Det å bevisst velge å se bort fra rimelighetsvurderinger, innebærer å delta i et kappløp mot bunnen i verdighet og anstendighet, et kappløp som Norge ikke burde delta i.

Familiegjenforening

Det fremmes i høringsnotatet en rekke sterkt kritiserbare forslag knyttet til familiegjenforeningsmuligheter. Dette gjelder kravet om å ha gjennomført fire års arbeid eller utdanning, et generelt og forhøyet underholdskrav og forslaget om å avslå familiegjenforening for personer med midlertidig opphold i landet. Det siste må ses i sammenheng med forslaget om å utvide bruken av midlertidig beskyttelse.

Argumentasjonen for disse tiltakene er basert på påstander som må settes i perspektiv. Det argumenteres med likhet og saksbehandlingseffektivitet, som om dette dreide seg om samlebåndsproduksjon av identiske gjenstander – og ikke om det nærmeste og viktigste i enkeltmenneskers høyst varierende og virkelige liv. Det påstås at strenge vilkår for familiegjenforening vil bidra positivt til integrering, noe det verken finnes forskningsmessig eller moralsk grunnlag for å påstå. Konstant bekymring for nære familiemedlemmer etterlatt i vanskelige situasjoner, er ikke stimulerende for å lære språk og bli selvhjulpen og integrert.

Splittelse av familier er en av krigens og katastrofenes smertefulle sider. Men det *skal ikke være et bevisst tiltak i et sivilisert land* å holde barn fra foreldre og familier splittet i årevis. Ivaretagelse av og nærhet til sine nærmeste familiemedlemmer er grunnleggende både fra en humanitær og en menneskerettslig synsvinkel.

Et meget alvorlig aspekt ved de foreslåtte innstrammingene mht. familiegjenforening, er at dette vil tvinge flyktninger til å i langt større grad ta med seg barn, syke, gravide, eldre og andre svært sårbare familiemedlemmer på flukt over havet og andre farefulle fluktruter.

Kravene for permanent oppholdstillatelse

Innstramming av regler for å kunne få innvilget permanent oppholdstillatelse kan på overflaten se ut som rimelige og likhetsorienterte tiltak og glir inn i den rimbaserte retorikken om å «yte før en kan nyte». Da overses det at slett ikke alle mennesker med en flukthistorie og en traumatisk bakgrunn i krig, forfølgelse og nød, til enhver tid vil kunne ha en mulighet til å mestre kravene som settes opp som vilkår for oppholdstillatelse. Det handler da ikke om personenes *vilje* til innsats og integrering, slik det ofte blir framstilt i argumentasjonen – men om hvorvidt de overhodet har *mulighet*, for eksempel helsemessig, til å mestre disse kravene.

For å gi folk reelle muligheter til å ta vare på seg selv, må vi ta høyde for at flukt, traumer, språk- og utdanningsutfordringer, skader, sorg og savn i perioder kan påvirke enkeltmenneskers muligheter når

det gjelder å skaffe seg utdanning og jobb eller bestå prøver. Når vi ikke gjør dette, så skjer tre ting; vi sørger for dårligere integrering, vi holder folk med behov for fellesskapets hjelp fast i vanskelige livssituasjoner – og vi lager beskyttelsesordninger som fungerer dårligst for dem som er svakest og trenger mest hjelp.

Det er ikke verdighet. Og det er ikke likeverdighet. Likeverd handler om å ta høyde for folks forskjellighet og folks sårbarhet og deres ulike behov.

Rettsikkerhet. Unntak fra klagefrist og rett til fritt rettsråd

Notatet presenterer i tur og orden tiltak som svekker enkeltpersoners rettsikkerhet: Fjerning av rett til rettsråd, unntak fra bestemmelsene om klagefrist, umiddelbar iverksettelse av vedtak og omgjøring av bortvisningsadgang til utvisningsadgang, med medfølgende innreiseforbud. Gjennomgående er begrunnelsene *innvandringsregulerende* (få ned antallet ankomster og søknader) og *av hensyn til effektivitet* (alle forstår at det er enklere å behandle flere likt og raskt, enn individuelt og grundig. Klager og utsettelse tar som kjent tid...).

Rettsikkerhet som egen verdi må vernes i møtet med slike krav om effektivitet og matematisk effekt. *Rettsikkerhet er aldri effektivt.* Dersom effektivitet og reduksjon av antall asylsøkere settes som overordnede verdier, vil – som vi ser i høringsnotatet gang på gang – våre verdier som rettsikkerhet, vern om menneskerettighetene og enkeltpersoners rett til individuell behandling tape.

Dette er et valg. Det er ikke en nødvendighet. Det er et politisk valg og det kan vi og det bør vi som rettsstat stå i mot.

Alle forslag om å fjerne adgangen til fritt rettsråd er per definisjon problematiske. Flyktninger er i en sårbar situasjon. Konsekvensen av norsk saksbehandling får store konsekvenser for personens liv. Saksbehandling skjer opp mot et fremmed lovverk, på et fremmed språk via ukjente prosedyrer. Grunnleggende rettsikkerhet forutsetter at det i systemet vårt finnes *noen* som taler flyktningens sak og bistår med å finne rett vei. Spesielt alvorlig er det at regjeringen foreslår å på sikt fjerne retten til fritt rettsråd for mindreårige. Det er ikke akseptabelt at enslige mindreårige ikke skal kunne få juridisk bistand i en så alvorlig sak.

*

Alle politiske saker er viktige i seg selv. Vi bygger vårt nasjonale og internasjonale samfunn med mange bittesmå skritt, stein på stein, lov på lov, ord på ord, vedtak på vedtak. Men alle skrittene er viktige – summen blir den felles forpliktende rammen om våre liv; summen blir et samlet uttrykk for verdisyn, menneskesyn, prioriteringer og framtidsblikk. Vi er mange som vil advare mot de skrittene som foreslås i dette dokumentet; skritt som definerer skiller mellom og graderinger av mennesker, som rangerer effektivitet over rettsikkerhet, som erklærer svært diskuterbare sannheter som fundament for politikk – og peker ut en framtidsvei som vi ikke bør gå.

Med vennlig hilsen

Guri Jørstad Wingård